

เปิดแผนการปฏิรูปภาคการเกษตรของประเทศไทยปี ๒๐๒๖

ส่วนการต่างประเทศ
สำนักยุทธศาสตร์การเกษตร วิจัยประเมินผล และส่งเสริมกิจการพิเศษ
สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ
เมษายน ๒๕๖๐

ตามแผนการปฏิรูปภาคการเกษตรของรัฐบาลไทยปี ๒๐๒๖ ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี นายชินโซ อะเบะ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการเกษตรไทย และเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการเข้าเป็นสมาชิกความตกลง TPP รัฐบาลจะดำเนินการปรับปรุงพัฒนาเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อมด้านต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาภาคการเกษตร และเอื้ออำนวยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการฟาร์มของตนได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้น ประกอบด้วย ๑๓ มาตรการสำคัญ ได้แก่

๑. การลดราคาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช อาหารสัตว์ และเครื่องจักรกลการเกษตร ประกอบด้วย ๒ มาตรการ

(๑) การลดราคาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระดับราคาที่ค่อนข้างสูง โดยหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเกาหลีใต้ พบว่า ราคาปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเครื่องจักรกลการเกษตร ในไทยมีระดับราคาสูงกว่าในเกาหลีใต้ ๒ เท่า ๓ เท่า และ ๕ เท่า ตามลำดับ โดยการผลิตวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตรของไทยมีประสิทธิภาพต่ำกว่าเกาหลีใต้ เกิดจากผลของการครอบงำตลาดโดยผู้ผลิตรายใหญ่ในลักษณะของการผูกขาด/กึ่งผูกขาด

- ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร และสนับสนุนผู้ผลิตรายใหม่ๆ เข้ามาในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรกลการเกษตร
- ทบทวนปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวก สร้างแรงจูงใจ ในการปรับปรุงโครงสร้างและเพิ่มประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมการผลิตวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร เช่น การสนับสนุนทางการเงิน และการจูงใจด้วยมาตรการลดหย่อนทางภาษี
- เผยแพร่ราคาจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตรให้เกษตรกรรับทราบ เพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบในการตัดสินใจซื้อวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร และมอบหมายคณะกรรมการด้านการค้าที่เป็นธรรมของไทย ติดตามกำกับดูแลราคาจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตรในตลาด เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะมีระดับราคาไม่แตกต่างจากราคาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตรในประเทศอื่นๆ

(๒) การปฏิรูปขุมทุนสหกรณ์ด้านการตลาดและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเกษตร (JA-Zennoh) ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร โดย JA-Zennoh เป็นผู้จำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตรรายใหญ่ในไทย (ปุ๋ยร้อยละ ๕๕ สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ ๔๐ อาหารสัตว์ร้อยละ ๒๙ และเครื่องจักรกลการเกษตรร้อยละ ๓๐ และกล่องกระดาษแข็งร้อยละ ๕๐)

- ส่งเสริมวิธีการรวมซื้อในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ราคาต่ำลง
- ใช้ระบบประมูลในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตร เพื่อได้รับราคาและเงื่อนไขการให้บริการที่เหมาะสม
- จัดให้มีแผนปฏิบัติงาน ๕ ปี (มิถุนายน ๒๕๕๗-พฤษภาคม ๒๕๖๒) ในการปฏิรูปประสิทธิภาพการดำเนินการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การผลิตทางการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความโปร่งใส เป็นธรรมต่อเกษตรกร
- ปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็กลงแต่เปี่ยมด้วยคุณภาพ โดยใช้การจ้างผู้เชี่ยวชาญภายนอกช่วยปฏิบัติงาน

๒. การปฏิรูปโครงสร้างอุตสาหกรรมการกระจายผลผลิตและการแปรรูปผลผลิตผลการเกษตร

(๑) การจัดให้มีโครงสร้างการกระจายผลผลิตและการแปรรูปผลผลิตผลการเกษตรที่มีประสิทธิภาพและเอื้ออำนวยต่อเกษตรกรผู้ผลิต

- ส่งเสริมเกษตรกร และองค์กรของเกษตรกร จำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์การเกษตรของตนให้กับผู้ใช้ประเภทต่างๆ และผู้บริโภค โดยตรง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง
- จัดให้มีระบบข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขและอัตราค่าบริการ/ค่าธรรมเนียมในแต่ละช่องทางของการจัดการขนส่ง สำหรับเกษตรกรใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกใช้บริการ
- ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมการกระจายผลผลิตและการแปรรูปผลผลิตผลการเกษตร โดยให้การอำนวยความสะดวก และสนับสนุนทางการเงิน เพื่อปรับเปลี่ยนจากอุตสาหกรรมที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไปสู่การดำเนินธุรกิจอื่นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม
- ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมการค้าปลีกเพื่อมีการจำหน่ายสินค้าในระดับราคาที่เหมาะสมเป็นธรรมต่อผู้บริโภค
- จัดให้มีมาตรการทางกฎหมายรองรับสนับสนุนการดำเนินการของรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินการเพื่อการอำนวยความสะดวกในการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมการกระจายผลผลิตและการแปรรูปผลผลิตผลการเกษตร เช่น การทบทวนปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยตลาดขายส่งเพื่อยกเลิกข้อกำหนดที่ไม่เหมาะสมจำเป็น

(๒) การปฏิรูป JA-Zennoh ด้านการจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร โดยแม้ JA-Zennoh

จะมีส่วนแบ่งการตลาดผลิตผลและผลิตภัณฑ์การเกษตรลดลงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังครอบครองส่วนแบ่งการตลาดที่ค่อนข้างสูง (ข้าวร้อยละ ๓๐ ผักและผลไม้ร้อยละ ๓๐ เนื้อโคร้อยละ ๑๙ เนื้อสุกรร้อยละ ๑๓ และไข่ร้อยละ ๑๕)

- ส่งเสริมการรวบรวมผลิตผลและผลิตภัณฑ์การเกษตรจากเกษตรกรโดยตรง และจำหน่ายให้กับผู้ใช้ประเภทต่างๆ และผู้บริโภค โดยตรง เพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร
- ปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินงานจากแบบ “รับฝากขาย” จากเกษตรกร เป็นแบบ “ซื้อขาด” จากเกษตรกร
- จัดให้มีหน่วยงานด้านการส่งออกเพื่อการประสานความร่วมมือกับบริษัทการค้าในแต่ละตลาดเป้าหมายปลายทาง
- จัดให้มีแผนปฏิบัติงานประจำปีในการปฏิรูปการดำเนินการดังกล่าว เพื่อมีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม

๓. การบ่มเพาะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างทายาทสืบทอดอาชีพเกษตรกรกรม

- ทบทวนปรับปรุงระบบการศึกษาทางการเกษตร โดยปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยทางการเกษตรในแต่ละจังหวัด เป็นวิทยาลัย/โรงเรียนอาชีวศึกษา และจัดให้มีเส้นทางการประกอบอาชีพให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งจัดให้มีโรงเรียนด้านการจัดการทางการเกษตรสำหรับเกษตรกรในแต่ละจังหวัด เพื่อเรียนรู้ทักษะด้านการจัดการ การตลาด และการส่งออก
- สนับสนุนทางการเงินให้แก่เยาวชนที่สนใจทำอาชีพเกษตรกรสืบทอดเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ และการจ้างงานของกิจการทางการเกษตร
- พิจารณามาตรการจัดหาแรงงานจากต่างประเทศเพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานและสร้างเสถียรภาพของแรงงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการที่นอกเหนือไปจากโครงการฝึกงานด้านการเกษตรให้กับเยาวชนจากต่างประเทศที่ดำเนินการในปัจจุบัน

๔. การจัดให้มียุทธศาสตร์เพื่อการส่งออก

- ผลักดันการขับเคลื่อน “ยุทธศาสตร์ว่าด้วยการเสริมสร้างขีดความสามารถในการส่งออกสินค้าการเกษตร ป่าไม้ และประมง” ที่ได้จัดทำไว้เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๙ เพื่อบรรลุเป้าหมายการส่งออก ๑ ล้านล้านเยน หรือประมาณ ๓ แสนล้านบาท ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยจะเร่งปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการส่งออกผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์การเกษตร ป่าไม้ และประมง เน้นการดำเนินการในจุดที่กำหนดเป็นศูนย์กลางของท่าเรือ ตลาด และโรงงานสถานประกอบการ ในการผลักดันการส่งออกผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ดังกล่าว
- จัดให้มีหน่วยงานส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร ป่าไม้ และประมง ของญี่ปุ่น ในต่างประเทศ (Japanese version of SOPEXA) ภายใต้ต้องการส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น หรือที่รู้จักกันในนามของ “เจโทร (JETRO)” เพื่อการส่งเสริมพัฒนาตรายี่ห้อ และจัดระบบสนับสนุนการส่งออก อาทิ การสร้างมาตรฐานการผลิต และการจัดระบบการกระจายผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ รวมถึงการทบทวนปรับปรุงระบบการเกษตรของญี่ปุ่นให้มีความสอดคล้องกับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานสากล และมาตรฐานตรายี่ห้อ เพื่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

๕. การระบุแหล่งกำเนิดวัตถุดิบที่เป็นส่วนผสมในสินค้าอาหารแปรรูปทุกชนิด

- กำหนดให้ผู้ผลิตอาหารแปรรูปต้องระบุชื่อประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของวัตถุดิบที่ใช้เป็นส่วนผสมที่มากที่สุดในการผลิตสินค้าอาหารแปรรูปทุกชนิด เพื่อเป็นข้อมูลของผู้บริโภคในการพิจารณาเลือกซื้อสินค้าตามความต้องการ

๖. การจัดให้มีระบบ Check-off เพื่อการเก็บค่าใช้จ่ายจากเกษตรกรผู้ผลิตเพื่อใช้ในการส่งเสริมการขาย

- จัดให้มีมาตรการที่จำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมที่มีความประสงค์จะจัดทำระบบการเก็บค่าใช้จ่ายจากเกษตรกรผู้ผลิตเพื่อใช้ในการส่งเสริมการขาย (Check-off system) เช่น อุตสาหกรรมจะต้องจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบส่งเสริมดำเนินการเรื่องนี้ และจะต้องมีเกษตรกรอย่างน้อยร้อยละ ๗๕ เห็นชอบในการดำเนินการดังกล่าว

๗. การจัดระบบประกันรายได้ของเกษตรกร

(๑) การจัดให้มีหลักประกันรายได้ของเกษตรกร

- กำหนดให้ใช้เกณฑ์รายได้เฉลี่ย ๕ ปี ที่ผ่านมา ของเกษตรกรแต่ละราย เป็นรายได้มาตรฐานของเกษตรกรรายดังกล่าว หากเกษตรกรรายนั้น มีรายได้ประจำปีต่ำกว่าร้อยละ ๙๐ ของ

รายได้มาตรฐาน รัฐบาลจะชดเชยรายได้ให้แก่เกษตรกรร้อยละ ๘๐ ของส่วนต่างรายได้ดังกล่าว

- เกษตรกรโดยทั่วไปสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมระบบประกันรายได้แบบใหม่นี้ หรือเข้าร่วมระบบประกันรายได้ในแบบที่มีอยู่เดิม ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน ยกเว้น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ผู้เลี้ยงพ่พันธุ์-แม่พันธุ์โคเนื้อ เพื่อผลิตลูกโคขุน ผู้เลี้ยงสุกร และผู้เลี้ยงไก่ไข่ ไม่สามารถเข้าร่วมระบบประกันรายได้แบบใหม่นี้ เนื่องจากมีมาตรการชดเชยการขาดหายรายได้ของเกษตรกรสาขาอาชีพดังกล่าวอยู่แล้ว แต่หากเกษตรกรดังกล่าว ทำการเกษตรชนิดอื่นๆ ด้วย ก็สามารถจะเข้าร่วมระบบประกันรายได้แบบใหม่นี้ได้ เฉพาะในส่วนของการทำการเกษตรชนิดอื่นๆ

(๒) การทบทวนปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางการเกษตรในปัจจุบัน

- ปรับเปลี่ยนจากระบบการช่วยเหลือแบบบังคับ ในกรณีของข้าวและข้าวบาร์เลย์ เป็นแบบสมัครใจ

๘. การปรับปรุงระบบการจัดการที่ดินทางการเกษตร

- รวบรวมที่ดินทำการเกษตรที่ไม่ได้ทำประโยชน์เต็มที่ จัดสรรให้แก่เกษตรกรผู้มีความตั้งใจต้องการทำการเกษตร มีแผนงานปรับปรุงการผลิตทางการเกษตร ซึ่งผ่านการคัดเลือกจากรัฐบาลท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายจะรวบรวมที่ดินเพื่อการเกษตรให้ได้ร้อยละ ๘๐ ของที่ดินเพื่อการเกษตรทั้งหมดภายในทศวรรษหน้า เพื่อจัดสรรให้แก่เกษตรกรที่ผ่านการคัดเลือกจากรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อทำการเกษตร ซึ่งจะต้องจัดหาที่ดินให้ได้อย่างน้อยปีละ ๑๔๐,๐๐๐ เฮกตาร์ หรือ ๘๗๕,๐๐ ไร่ จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าว
- ผ่อนคลายเงื่อนไขหลักเกณฑ์สำหรับเกษตรกรที่จะขอรับการช่วยเหลือจากธนาคารที่ดิน ซึ่งได้มีการจัดตั้งขึ้นในแต่ละจังหวัดแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗
- ปรับปรุงระบบชลประทาน การเก็บกักน้ำ ระบายน้ำ

๙. การปรับปรุงโครงสร้างการจ้างงานในพื้นที่ชนบท เพื่อสร้างเสถียรภาพการจ้างงานในชนบท และเพิ่มรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

- ทบทวนปรับปรุงกฎหมายในปัจจุบัน เพื่อขยายขอบเขตของชนิดการลงทุนในเขตพื้นที่ทำการเกษตรในชนบท เช่น การส่งเสริมให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมบริการ เป็นการเพิ่มเติมจากเดิมที่อนุญาตให้มีการลงทุนในอุตสาหกรรมเพียง ๕ สาขา ในเขตพื้นที่ชนบท ได้แก่ อุตสาหกรรม การผลิตสินค้า คลังสินค้า การขนส่ง การบรรจุหีบห่อ และการขายส่ง
- จัดให้มีมาตรการจูงใจภาคธุรกิจอุตสาหกรรมเพื่อขยายการลงทุนในเขตพื้นที่ชนบท เช่น มาตรการจูงใจด้านภาษี

๑๐. การส่งเสริมการผลิตข้าวเป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์

- เสริมสร้างการเชื่อมโยงความร่วมมือในการดำเนินธุรกิจระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ โดยมีเป้าหมายผลิตข้าวเพื่อเป็นอาหารสัตว์ ๑.๑ ล้านตัน
- ส่งเสริมแนะนำเกษตรกรปลูกข้าวโดยใช้พันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง เพื่อมีต้นทุนการผลิตต่ำ
- สร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ พัฒนาตราয়ี่ห้อบ่งชี้เป็นผลิตภัณฑ์จากปศุสัตว์ที่เลี้ยงด้วยอาหารสัตว์ที่ผลิตจากข้าว

๑๑. การพัฒนาระบบการผลิตโคเนื้อและโคนม เพื่อสร้างเสถียรภาพปริมาณผลผลิตเนื้อวัวญี่ปุ่น นำนม และผลิตภัณฑ์จากนม

- ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตปศุสัตว์ในระบบคลัสเตอร์ โดยความร่วมมือระหว่างเกษตรกร สัตวแพทย์ ผู้ผลิตอาหารสัตว์ และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นการต่อเนื่องจากที่ได้ริเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตเนื้อวัวญี่ปุ่น หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “เนื้อวากิว (Wagyu)” นำนม และผลิตภัณฑ์จากนม
- เพิ่มปริมาณโคเนื้อ และปรับปรุงผลิตภาพการผลิต โดยส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคสายพันธุ์ที่ดีที่สุด จัดให้มีแปลงหญ้ารวมเพื่อลดต้นทุน จัดให้มีศูนย์อาหารสัตว์ หุ่นยนต์รีดนม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ เป็นต้น
- ส่งเสริมการลดต้นทุนอาหารสัตว์ โดยเพิ่มการผลิตพืชอาหารสัตว์ และใช้วัตถุดิบพืชอาหารสัตว์ที่ผลิตภายในประเทศ แทนการพึ่งพาวัตถุดิบอาหารสัตว์นำเข้าจากต่างประเทศ

๑๒. การสร้างเสถียรภาพราคาอาหารสัตว์ เพื่อสร้างเสถียรภาพในการผลิตปศุสัตว์

- ดำเนินการสร้างเสถียรภาพราคาอาหารสัตว์ตามระบบที่ได้ริเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ อย่างต่อเนื่อง โดยตามระบบดังกล่าว ซึ่งเป็นการร่วมมือสนับสนุนการดำเนินการระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ โรงงานอาหารสัตว์ และรัฐบาล จะมีการชดเชยต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์ หากราคานำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ มีราคาสูงกว่าราคานำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์โดยเฉลี่ยในรอบปีที่ผ่านมา
- เพิ่มการผลิตพืชวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพานำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์จากต่างประเทศ

๑๓. การปฏิรูประบบสนับสนุนการจัดการนํ้านมดิบ เพื่อปรับปรุงระบบการกระจายผลผลิตนํ้านม

- ให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีอิสระที่จะเลือกส่งนํ้านมดิบให้กับแหล่งรับซื้อต่างๆ โดยไม่จำกัดแต่เฉพาะสหกรณ์การเกษตรเช่นในอดีต
- ให้การสนับสนุนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด โดยพิจารณาจากข้อมูลแผนการจัดส่งนํ้านมดิบประจำปี และปริมาณการจัดส่งนํ้านมดิบให้กับสหกรณ์การเกษตร และ/หรือแหล่งรับซื้ออื่นๆ รวมถึงต้นทุนของสหกรณ์การเกษตร และ/หรือแหล่งรับซื้ออื่นๆ

ข้อมูลอ้างอิง

๑. บทความ เรื่อง “Agricultural Competitiveness Enhancement Program in Japan” โดย Dr. Takumi Sakuyama, Associate Professor of Food Trade Policy, Meiji University, Japan (จากเว็บไซต์ Food and Fertilizer Technology Center : FFTC)
๒. บทความ เรื่อง “Japan Instituting Agricultural Reform Programs” จาก GAIN Report, USDA Foreign Agricultural Service, Date: 12/12/2016
https://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Japan%20Instituting%20Agricultural%20Reform%20Programs%20_Tokyo_Japan_12-22-2016.pdf